Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1920-08-12–14, iš Baibokų – į Būgius

12-VIII

12–VIII

Užvakar, kai aš turėjau gana daug karščio ir buvau visai silpnas, staiga pajutau, kad Tu padėjai savo rankas ant mano galvos.

Kaip? Tu? Iš kur? Iškėčiau akis ir nieku būdu netikiu, taip[,] tu stovi ir glostai mano galvą ir taip gerai gerai žiūri akysna. Ir dar, ir dar nepatikėjau – ir atsiminiau, kad aš be reikalo netikiu, kad tu esi Tavo bute [1], o aš pas tave ilsiuos, ir tu man pasakoji, kaip Kamiencas [2] visas akmenų sienomis apsuptas, kaip ten stovi senas senas vienuolynas ir kaip tenai vidunaktį paklydusios dūšios slankioja.

Klausaus tavo pasakojimo ir man baisu daros[,] ir aš noriu arčiau prisiglausti, bet tavo veidas paliko toks balkšvas, neaiškus ir ėmei tu kažkur slinkti…

Čia durysna paklabeno ir inėjo motyna, o aš visas ašarose į jos rūpestingus klausimus nieko negalėjau atsakyti.

Aš[,] rodos, kad nemiegojau. Kaip tai buvo – nežinau. Kaip nežinau, kas dabar visą laiką su manim dedas. Sunku duoti aiškią atskaitą, tuo labiau ką žodžiais pasakyti. Visa kažkokiame verpete sukaspinas ir tame tarpe aš[,] 24 metų vyras[,] verkiu kaip vaikas…

– – – – – – – – – –

Aš baisiai norėjau tau ką gražaus parašyti. Bet šiandie aš dar tik iš lovos teišlipiau, šiandie dar daug kas skauda, o ir tokios slogos smaugia, kad rašyti tenka beveik teksto neįmatant. Šiandie ilgai lovoj dar gulėjau, tat ilgai ilgai dūmojau. Gerai, kad kol kas visa taip susidėjo, kad aš išimtinai vienas galiu pabūti[,] ypač naktį. O naktį taip tylu. Girdis, kaip sode vėlyvas paukštis nuo šakos ant šakos skrenda, girdis, kaip toli kaimynybėj šuo suloja, kaip tolimu vieškeliu monotoniškai keleivio pavėlavusio ratai girgžda. O aš[,] tylus žiūrėtojas[,] skaitau valandas ir minutes, in jas insiklausydamas, jomis alsuodamas, toks tolimas-tolimas…

Juk daug tokių nakčių buvo čionai, buvo, kai dar aš čia netūnojau užmirštas ir apleistas, daug jų dar ir bus, ir nėra tos galės, kuri galėtų laiko bėgį sustabdyti, kuri galėtų padaryti, kad ir aš šią klaikią naktį būčiau kam nors reikalingas pasauly. Dar daug daug nakčių praeis[,] o aš klausysiuos, kaip laikas skrenda, o aš gulėsiu šiame mažame urve ir staugsiu.

Man nereikia rytojaus, man nereikia nė giedraus ryto, nė paniurusios saulės, nes aš laukiu tos valandos, kada tave vėl pamatysiu, kad Tu slapčia mano ašarų nebevogtum! – – – – – – –

Tu kadaisiai pakartojai, kad pas mane liguista fantazija. Deja, bijau, kad tai tiesa yra. Bijau, kas ateity bus. Tu sugrįši sveika ir stipra, atsilsėjus ir pasitaisius – o aš… Ir bijau aš, ar tu panorėsi ateit int mane[,] tokį susigraužusį ir nuliūdusį nakties klajūną. Juk turbūt tų pasaulio gyvenimo gėlių ir pilnybės, kurių patiekia skaisti dainuojanti dvasia, kurių tu iš manęs lauki, tau duot aš nesugebėsiu. Nes aš jaučiu, kaip ties manim beprotiškai žiauriai užsidarė dangus, atsitolino žvaigždės, susivėlė debesys, susibūrė sielos ištremty – ir aš Tau pasaulio pilnybės nešti negalėsiu. Gal aš ir dabar esu per daug silpnas, kad negaliu užsimiršti, negaliu apie tave negalvoti. Užtat ir namie būti baisiai klaiku. Lėkčiau, bėgčiau kur nors į laukus, kur į verpetus, kur į vasarojų, o čia gulėti turiu lovoj, urve, ir dar nežinau, kada ta malonė galės pasibaigti. Ir todel tu atleisk man, kad aš esu liūdnas ir nusiminęs. Gal ateis laikas, kad vėl dainuosiu, vėl šauksiu į dangų. Bet dabar aš tiktai drėgną kvapą

žemės tejaučiu, dabar aš tiktai esu tavęs beprotiškai pasiilgęs – – – – –

– – – – – – –

13–VIII

Vėl ir vėl skaitau tavo laišką, paskutinį, gerąjį. Tą, kurį aš vieną vienintėlį nuo tavęs tegavęs dabar esu. Vėl ir vėl skaitau ir galvoju, ir galvoju[,] rodos[,] be žodžių, net ir be minčių, o taip kažkaip visa žmogiška esybe. Aš manau, kad ne tik žodžiais negalima pasakyti, bet ir minty sukaupti, kaip neriasi vystosi skrenda mūsų vieningas gyvenimas. Jei aš kartais tavęs klausdavau, jei aš kartais abejodavau ar netikėdavau – tat šiandie nieko abejotino aš neturiu. Tarytum didelė minia didžiausia būtų sustojusi ties uolų kalnu ir galvotų, kaip čia pro jį prasiskverbti, prasilaužti, tunelį prakasti, o aš[,] ramus ir dainuojantis[,] eičiau prošal, nes tas kalnas man būtų permatomas. Taip dabar man ir atrodo visas gyvenimas [–] perregimas ir viena ranka išsemiamas. Eisiu ir nusiprausiu vandeniu verdeniu, plaukus vakaro rasa išsikaišysiu, beržo verkėjo vainiką užsidėsiu – ar tu girdėsi mano dainą, kaip ji plauks po lygias pievas, mėlynas padanges ir visą pasaulį perregimą, kaip ji plauks[,] sutemos rasa vainikuota? Tu atsidusk del manęs! – – – –

– – – – – – –

Taip palengva, pamažėli

Niaukiasi dangus.

Liepos, medžliepiai šakelėm

Pusę debesio nuklojo

Sausom rankom.

O kita – gaisri, raudona

Kaip rudens aguonų žiedas,

Saulės kūną apkabino.

– – – – – – – – –

Beržas skambina lapeliais,

Aš klajodamas be kelio,

Kur žolelės, ne žvaigždelės,

Kur rudens žolelės želia[,]

Kur širdis pavilgo gelia[,]

Insiklūstu šalia kelio

Beržą skambinant lapeliais…

Beržas skambina lapeliais…

Po dunojų – vasarojų –

Aš klajodamas dūmoju,

Kad berželio skamba lapai,

Kad po beržu želia kapas,

Kad pro šalį nėr takelio –

Beržas skambina lapeliais…

Šlama – skambina lapeliais…

Lyg daina mana vakarė

Kapui vartus atidarė,

Lyg dainelę vakarinę

Aš dainuočiau paskutinę…

Verkia skambina lapeliai…

Kad išgirstum – neraudotum[,]

Liūdnas godas palaidotum –

Dienas dangiškas godotum –

Šlama – skambina lapeliai… [3]

14–VIII

Tokia tyli-tyli naktis.

Kad[,] rodos[,] atsidusiu ir mano alsavimas lengvas tavo žydintį sapną pasieks.

Kad[,] rodosi[,] galvą nulenksiu žemyn ir šešėlis slenkdamas šnarėjimu tavo godą pasieks.

Kad[,] rodos[,] gelmėsna insižvelgsiu – ir tu išgirsi, kaip mano žvilgsnys, pasiilgusios akys tavęs ieško.

Tokią naktį aš tau dūmoju.

Aš nedūmoju, ar gera, ar bloga apie tave, apie tavo gyvenimą, aš tik dūmoju, kad tu esi, kad tu gyveni, sapnuojanti ir žydinti[,] miško vienumą belankanti. Aš tik dūmoju, kad Tu visa savo esybe nūnai esi gal kaip mano vakaro tylybė.

Aš žinau tiktai, kad jeigu aš šiandie tyliu ir tylėdamas insiklausau į nakties tylumą – aš ne vienas esu.

Aš žiūriu į nakties gelmes ir tavo dienas laiminu.

Rytoj gal bus giedriau, rytoj gal saulė kitokia patekės, rytoj gal žvaigždės karoliais pinsis – o šiandie pasauly tylus sapnas – šiandie pasauly mudu du – Tu ir aš – gyvensim ir be žvaigždžių – – –

O tu! Palaiminta būk!

– – – – – –

KOMENTARAI

[1] Vanda Daugirdaitė, dirbdama dienraščio *Lietuva* redakcijoje korespondente ir vertėja, 1920–1921 m. gyveno Kaune pas tėvo Kazimiero Daugirdo pusbrolį Tadą Petkevičių.

[2] Vanda Daugirdaitė, su tėvu gyvendama Ukrainoje, nuo 1912 m. lankė gimnaziją Podolės Kamenece.

[3] Balio Sruogos eilėraščio be pavadinimo „[Taip palengva, pamažėli]“, neįėjusio į poezijos rinkinius, ankstyvas variantas; vėliausią redakciją ir teksto istoriją žr. in: Balys Sruoga, *Raštai* t. 1: *Poezija*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 268–269, 795.